

dr Nataliya Vovchasta

Lwowski Państwowy Uniwersytet Ochrony Życia

Analiza przydatności podręcznika specjalistycznego z języka angielskiego dla studentów kierunków „Bezpieczeństwo przeciwpożarowe” i „Obrona cywilna”.

Omówienie

W artykule przedstawiono autorski program nauczania specjalistycznego języka angielskiego dla studentów pierwszego roku na kierunkach „Bezpieczeństwo przeciwpożarowe” i „Obrona cywilna” oraz podręcznik do niego. Dużą uwagę poświęcono wiedzy specjalistycznej, jaką studenci zdobywają równolegle na zajęciach z innych przedmiotów. Opisano kurs języka angielskiego „English for Rescuers”, w którym zwrócono uwagę na praktyczne ćwiczenia obejmujące wprowadzenie i opanowanie leksyki oraz gramatyki, a także biegłość w stosowaniu języka zawodowego w mowie.

Słowa kluczowe: zawód, program, materiał edukacyjny, język specjalistyczny, student, pracownik służb pożarniczo-ratowniczych

Analysis of Using Specialized English Textbook for Students Specialising in “Fire Safety” and “Civil Defence”

Abstract

Today the knowledge of English for Specific Purposes (ESP) is very important in every profession.

There are a lot of educational materials on various topics in various specialities. The article presents the author's curriculum of a foreign language for professional purposes for the first year students on the “Fire Safety” and “Civil Defence” majors. A lot of attention is paid to specialized knowledge which students gain from other professionally directed subjects. The textbook “English for Rescuers” is also introduced. This textbook focuses on practical exercises both in mastering the professionally directed vocabulary and grammar, as well as the fluency in speaking.

Keywords: profession, curriculum, educational material, a foreign language for professional purposes, student, employee of fire and rescue service

Wyszkolenie specjalistów z zakresu nauk ścisłych, którzy dysponują pogłębianą znajomością języka obcego, stało się jednym z najważniejszych założeń szkolnictwa wyższego w krajach rozwiniętych. Dlatego też, aby nadążać za współczesnym postępem nauki i techniki, być profesjonalistą w wykonywanym przez siebie zawodzie i mieć możliwość poznania najnowszej literatury z dziedziny, którą się zajmujemy, niezbędna jest konieczność przyswojenia specjalistycznego języka angielskiego.

Od instytucji edukacyjnych wymaga się natomiast stosowania w procesie dydaktycznym nowego podejścia, które zapewniłoby rozwój kompetencji komunikatywnych, twórczych i specjalistycznych oraz stymulowałoby potrzeby przyszłego fachowca odnośnie podjęcia samodzielnej nauki w oparciu o zaproponowane treści.

Język, którym się posługujemy, w znacznym stopniu zależy od specjalizacji, jaką się zajmujemy. Język angielski stosowany w lotnictwie czy drukarni różni się zatem od języka, którym posługują się na przykład strażacy. W zależności od potrzeb słownikowych danej specjalności powstaje specyficzna „gałąź lingwistyczna” – język zawodowy. Z tego też wynika duże znaczenie, jakie we współczesnym systemie oświaty posiada nauczanie tegoż języka, prowadzone w ramach ogólnych zajęć z języka specjalistycznego, a szczególnie dążenie do rozwoju wśród studentów umiejętności tworzenia specjalistycznych wypowiedzi – monologów i dialogów.

Jednym z kluczowych zadań Lwowskiego Państwowego Uniwersytetu Ochrony Życia jest nauczanie specjalistycznego języka angielskiego, którego znajomość stanowi ważny element wykształcenia specjalistów służb ratowniczych. W tym też celu uczelnia musi zapewnić kursantom dostęp do odpowiedniej literatury. Zaś jedną z przeszkód, stojących na drodze pomyślnej realizacji owych zadań, jest niedostateczna liczba godzin, jakie przeznaczono na te cele.

Wprowadzenie do nauczania specjalistycznego języka angielskiego rozpoczęto od ułożenia programu roboczego dla studentów pierwszego roku z kierunków „Bezpieczeństwo przeciwpożarowe” i „Obrona cywilna”. Opracowano dla nich kurs języka angielskiego *English for Rescuers*, obejmujący 41 godzin; z czego 32 przeznaczono na ćwiczenia praktyczne, a resztę na egzamin, konsultacje i zaliczenia. W trakcie tworzenia tegoż programu posiłkowano się zasobem wiedzy specjalistycznej, jaką studenci zdobywali równoległe na zajęciach z innych przedmiotów. Z racji tej interdyscyplinarności duże znaczenie miało omawianie powstających programów na posiedze-

niach metodycznych, w których uczestniczyli specjaliści z różnych dziedzin. Współpraca taka pomogła bowiem wyeliminować pomyłki w zakresie wykorzystania wiedzy z innych dyscyplin, usunąć niedokładności w formułowaniu tematów i pojęć oraz przyjąć jednolite podejście przy uściślaniu zagadnień specjalistycznych, a także wybrać najbardziej racjonalne metody nauczania. W ten sposób programy oraz powiązania między przedmiotami mają stanowić niezbędne i istotne ogniwo w przygotowaniu wykładowcy do zajęć oraz w samym procesie dydaktycznym.

Niedostateczna liczba godzin przewidzianych na naukę specjalistycznego języka angielskiego zmusiła także lektorów do opracowania własnych podręczników. Umożliwiło to odpowiednie dobranie materiałów edukacyjnych oraz udzielenie studentom pomocy w opanowaniu niezbędnej wiedzy, nawyków i umiejętności. Zgodnie bowiem z opinią O.W. Jarczuka: „...uwzględnienie od samego początku nauczania konieczności wykorzystania stosownych tekstów specjalistycznych oraz integracji wszystkich przedmiotów zawodowych doprowadzi do lepszego pod względem jakościowym przyswojenia materiału przez studentów. W takich warunkach słuchacz uświadamia sobie swój własny wkład w proces nauczania, perspektywy i osobiste potrzeby; w procesie tym student powinien stać się rzeczywistym subjektem własnej działalności, uświadomić sobie nie tylko swoją wartość, ale także niezbędność i kierunki samorozwoju” [9]. Stąd też problem tworzenia podręczników do nauczania specjalistycznego języka obcego pozostaje nadal aktualny. Należą one bowiem do grupy środków dydaktycznych wykorzystywanych w ciągu całego kursu, a ich rolę trudno przecenić [7].

Podręcznik *English for Rescuers* składa się z czterech części, które obejmują 15 rozdziałów. Wśród omawianych tematów znalazły się następujące zagadnienia specjalistyczne: technika, wyposażenie i odzież ratownika, czynności ratownicze, rola i zadania dyspozytora, katastrofy naturalne [20].

Part I. THE FIRE SERVICE AS A CAREER

Unit 1. Lviv State University of Vital Activity Safety

Unit 2. You are in the Fire school now

Unit 3. To be a firefighter

Unit 4. Typical work activities of a fire fighter

Unit 5. Sport and Fitness

Unit 6. Fire department

Part II. RESCUE VEHICLES AND EQUIPMENT

Unit 7. Classification of Fires

Unit 8. Rescue equipment and tools

Unit 9. Firefighting uniform

Unit 10. Kinds of fire extinguishers

Unit 11. Fire trucks

Part III. ROLES OF FIRE SERVICE PERSONNEL

Unit 12. Emergency Medical Services Personnel

Unit 13. Dispatch personnel

Part IV. GLOBAL PROBLEMS

Unit 14. World problems

Unit 15. Extreme weather conditions

W każdym rozdziale znalazł się tekst oraz zestaw ćwiczeń ukierunkowanych na zrozumienie treści ogólnej, a także poszczególnych słów oraz na poznanie charakterystycznych wyrażen tematycznych, które występują zarówno w kontekście mowy, jak i pisowni. Wykorzystano przy tym następujące zasady przekazywania materiału: zasadę doboru omawianych zagadnień ze względu na ich specjalistyczną tematykę; zasadę następcości z uwzględnieniem wprowadzania i opanowania leksyki oraz gramatyki; a także zasadę ćwiczenia biegłości w stosowaniu języka zawodowego w mowie [6]. W ten sposób, łącząc tradycyjne i nowoczesne metody nauczania, dąży się do osiągnięcia jak najlepszych efektów w kształceniu przyszłych pracowników służb strażackich i ratowniczych. Konstrukcja podręcznika zapewnia również możliwość wykorzystania go w korelacji z technikami multimedialnymi oraz e-learningiem. Pełen pakiet pomocy metodycznych do przeprowadzenia kursu składa się bowiem z:

- podręcznika *English for Rescuers (Part I)*[2];
- kursu na platformie Moodle;
- słowników specjalistycznych: *Krótki ukraińsko-angielski słownik z zakresu sytuacji nadzwyczajnych – ponad 5000 terminów i połączeń* [4], *Angielsko-ukraiński pożarniczo-techniczny słownik – minimum* [1]; *Słownik polsko-angielsko-niemiecko-rosyjski* [12]
- rozmówek: *Na końcu języka ... niezbędny dla dyspozytora i ratownika* [11], *Ukraińsko-angielski i angielsko-ukraiński rozmówki służbowe 112* [3];
- czasopism: „Bezpieczeństwo przeciwpożarowe”, „Crisis Response”, „Galijski pożarnik”, „Nadzwyczajne sytuacje”, „The Independent”, „The Day”.

Opracowując powyższe pomoce dydaktyczne, starano się wyraźnie określić podstawowe i drugorzędne zasady gramatyczne, opracować słownik leksykalno-terminologiczny dla danej specjalności oraz wydzielić partie zagadnień, którą student może przyswoić w trakcie samodzielnej nauki. Zadbano o odpowiedni dobór materiałów audiowizualnych oraz tekstowych, bowiem to właśnie w oparciu o fachowe teksty studenci poznają specjalistyczne słownictwo oraz przykłady jego użycia wedle określonych standardów. I chociaż doświadczenie pokazuje, że dużą część stanowią tu tak zwane terminy międzynarodowe, które kursanci poznają podczas zajęć z przedmiotów zawodowych, to jednak każda dziedzina dysponuje pewnym zasobem słów, jej tylko właściwych i posiadających w każdym języku odmienną formę. Nauczanie terminologii specjalistycznej zazwyczaj nie stwarza większych problemów, ponieważ studenci chętnie przyswajają sobie angielskie odpowiedniki słów, które poznali w swoim ojczystym języku. Opracowując tego typu materiały, trzeba jednak zawsze brać pod uwagę poziom wiedzy kursantów, ich zawodowe zainteresowania i charakter.

Poniżej przytoczono przykłady ćwiczeń z podręcznika *English for Rescuers (Part I)*, które bazują na tłumaczeniu tekstów specjalistycznych:

Ćwiczenie 1. Read and translate the text.

Fire brigade is one of the most important organizations in a community. Fire brigades (or fire department) battle fires that break out in homes, factories, office building, stores and other places. Firefighters risk their lives to save people and protect property from fires. They have one of the most dangerous of all occupations. The men and women who work for fire brigades also help people in many kinds of emergencies besides fires. For example, they rescue people who may be trapped in cars or trains after an accident. They aid victims of such disasters as tornadoes and floods. Fire brigades work to prevent fires by enforcing fire safety laws. They also teach people about possible fire dangers in their homes and places of work. People cause most fires through carelessness. They could prevent these fires if they knew about fire hazards and followed certain safety measures. Every second over 300 extraordinary situations occur in Ukraine. To reduce the damage caused by fires, local fire brigades need the support of the people in the community [16].

Ćwiczenie 2. Translate the following sentences from English into Ukrainian.

1. The officer **risked** his life to save the drowning man. 2. Many of the homes weren't **protected against** flood damage. 3. It's illegal to use the fire alarm except **in case of emergency**. 4. Both men were **trapped** inside the burning car. 5. 500 penguins were among the **victims of** an oil spill. 6. Regular cleaning may help **prevent** infection. 7. The major **cause** of these accidents is drivers going too fast. 8. One of the most widespread natural **hazards** is flooding [14].

Ćwiczenie 3. Translate the sentences from Ukrainian into English:

1. Підготовка фахівців в Університеті здійснюється на денній та заочній формі навчання. 2. У нашому Університеті відкрито перший в Україні психолого-тренувальний центр підготовки пожежних та рятувальних команд. 3. Курсанти та студенти ЛДУ БЖД відвідували школи та проводили бесіди з дотримання правил пожежної безпеки. 4. Наша група брала участь у гасінні пожежі на лижній фабриці. 5. Пожежна частина отримала сучасне обладнання [5; 8].

W budowaniu zasobu słownikowego oraz w nabywaniu umiejętności zastosowania fachowych terminów w działalności zawodowej pomagają także ćwiczenia w postaci tabel, schematów czy krzyżówek, np.:

Ćwiczenie 4. Match the words with their definitions:

Rescue, attack, collapse, incident.

- to save sb/sth from a dangerous or harmful situation
- something that happens, especially sth unusual or unpleasant
- to fall down or fall in suddenly, often after breaking apart
- an act of using violence to try to hurt or kill sb [17].

Ćwiczenie 5. Match the pictures with the following definitions [15].

	<p>Head Protectors: a variety of head protectors are available. Examples are the firefighter's helmet and the construction worker's hard hat.</p>
---	---

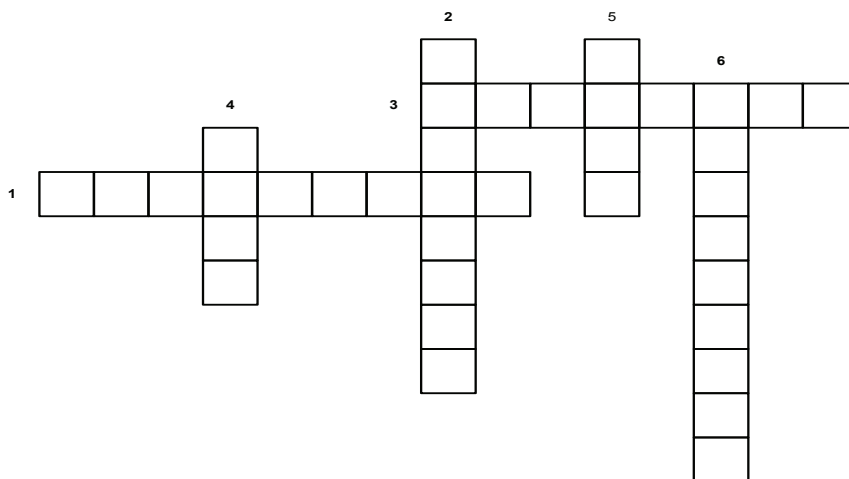
	<p>Gloves: there are various types of gloves made of cotton, leather, and rubberized materials. They are designed to protect the hands against burns and cuts.</p>
	<p>Shoes: steel-tipped and steel-sole-plated safety shoes come in high and low cut.</p>
	<p>Eye Protectors: there are three types– goggles, spectacles, and die full face mask.</p>

Ćwiczenie 6. Match a beginning 1-5 with an ending a-e, to make the correct expressions [10]:

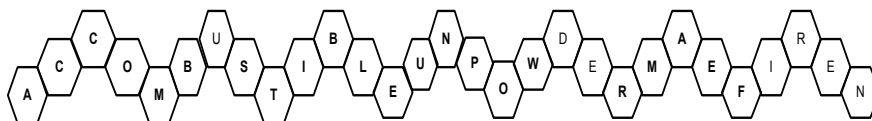
1.	combustible	a)	fire
2.	electrical	b)	chemical
3.	household	c)	equipment
4.	dry	d)	materials
5.	evaluate	e)	appliances

Ćwiczenie 7. Complete the crossword [13; 18]:

- 1) a person, such as a laboratory technician, who supplements the work of the medical profession
- 2) of or relating to the armed forces (esp. the army), warlike matters, etc
- 3) a distinct or definite occurrence; event
- 4) an absence of disturbance or rough motion; stillness
- 5) the period between birth and death
- 6) the act or an instance of exploding

Ćwiczenie 8. Fill the words [19]:

W poznawaniu terminologii specjalistycznej niezwykle przydatne są również ćwiczenia, które bazują na materiale ilustracyjnym. W podręczniku *English for Rescuers (Part I)* szeroko wykorzystane zostały takie właśnie zadania, polegające między innymi na omówieniu obiektów przedstawionych na rysunku. Na przykład widoczny na zdjęciu sprzęt gaśniczy studenci opisują według schematu: przeznaczenie przedmiotu, jego wygląd zewnętrzny, materiał z jakiego jest zrobiony, zasady działania, marka oraz dane o jego historii. Inne ćwiczenia tego typu to np.:

Ćwiczenie 9.

Match the titles with the pictures:

“Sorry, M’am ... if only we would’ve gotten here sooner...”

“I think we’ll have to call the fire brigade again!”

Ćwiczenie 10. Say what you can see in each of the pictures and fill this scheme.

Duże znaczenie mają także ćwiczenia w formie gier symulacyjnych i inscenizacji, dzięki którym studenci nabierają biegłości w posługiwaniu się

językiem specjalistycznym, a zarazem uczą się oceniać swoje decyzje. Tworzenie sytuacji problemowych i ich analiza sprzyja rozwojowi kreatywności i umiejętności współpracy w grupie. W ten sposób rodzi się najaktywniejsza forma myślenia i nauki – dyskusja. Wspólne omawianie problemu stwarza bowiem korzystne warunki dla rozwoju umiejętności i nawyków językowych, uczy lakonicznego i klarownego wyrażania swoich myśli, uważnego słuchania wypowiedzi innych oraz argumentowania własnych poglądów.

Ćwiczenie 11. In pairs, translate the following sentences into English and finish the dialogue:

S.1. Привіт, звідки ти?

S.2. Привіт, зі Львова. А ти?

S.1. З Варшави?

S.2. В якому ти університеті навчаєшся?

S.1. У Варшавській Головній Пожежній Школі? А ти?

S.2. У Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності.

S.1. На якому факультеті?

S.2.

Wreszcie – w ramach podsumowania i przypomnienia – na końcu każdego działu podręcznika zamieszczono krótki słownik terminów specjalistycznych, np.:

GLOSSARY

Study this chart

rescue operations analysis – analiza

victim – ofiara

działań ratowniczych

investigation of accident causes – badanie

rescuer – ratownik

przyczyn zdarzenia

attendance time – czas dojazdu na

road accident – wypadek drogowy

miejsce zdarzenia

to have a rescue training – odbywać

passenger car – samochód osobowy

ćwiczenia

searching and rescue team – grupa

rescue service – służba ratownicza

poszukiwawczo-ratownicza

to control the fire – kontrolować pożar

evaluation – ocena

Na zakończenie należy przypomnieć, iż jednym z najważniejszych aspektów pracy nad tworzeniem podręczników do nauki specjalistycznego języka angielskiego jest stała dbałość o właściwy dobór materiału edukacyjnego, uwzględniający psychologiczno-pedagogiczny profil studentów i ich potrzeby zawodowe. Wobec tego, iż zagadnienie to pozostaje nadal niedostatecznie rozpoznane w literaturze przedmiotu, ciągle wymaga dalszych studiów teoretycznych i poszukiwania możliwie najlepszych rozwiązań praktycznych.

LITERATURA

- [1] Бугайська О.В., Вовчаста Н.Я., Гульчевська М.Б. Англійсько-український пожежно-технічний словник-мінімум, Львів 2005.
- [2] Вовчаста Н.Я., Дідух Л.І., Іванів О.В., Ткаченко Т.В. Англійська мова для рятувальників Частина I. Навчальний посібник для курсантів та студентів 1-го курсу напряму підготовки “Пожежна безпека” та “Цивільний захист” ЛДУ БЖД, Львів 2011.
- [3] Коваль М.С. Українсько-англійського та англійсько-українського розмовника служби 112, Львів 2012.
- [4] Коваль М.С., Шуневич Б.І. Короткий українсько-англійський словник зі сфери надзвичайних ситуацій – Понад 5000 термінів і термінологічних сполучень, Львів 2010.
- [5] Козяр М., Шадрін А., Кочан І. Цивільний захист. Частина перша: Пожежно-рятувальна справа. Ілюстрований словник-довідник. Вид-во “Сполом”, Львів 2006.
- [6] Ляховицкий М.В. Методика преподавания иностранных языков, Москва 1981.
- [7] Пустовар І. А. Принципы составления учебника в условиях кредитно-модульной системы, [w:] Матеріали VII всеукраїнської науково-методичної конференції, Донецьк 2007.
- [8] Юхименко А.П., Дивак В.В., Болібрех Б.В. Енциклопедія виживання: Навчальний посібник, “МЕДОВОРИ”, Кам'янець-Подільський 2006.
- [9] Ярчук О. В. Формування професійної спрямованості в навчанні іноземних мов студентів спеціальності “Правознавство, Зб. наук. пр. КНЛУ-НМАУ, Київ 2005.
- [10] Biskup K. ,Słownik pożarniczy polsko-angielski angielsko-polski, Danmar, Warszawa, 1999.
- [11] Gelo A., Malczyk-Sypek J., Ostoja-Chrzastowska A., Zółnowska J., Obodyński D., Olszewska L., Vovchasta N.; Koordynatorzy projektu

- Hadyniak E., Spychalska-Grzywacz B, Na końcu języka... niezbędnik dla dyspozytora i ratownika, Szkoła Główna Służby Pożarniczej we współpracy z Fundacją Edukacja i Technika Ratownictwa, Warszawa 2012.
- [12] Krasnodębska M., Hadyniak E., Dominski K. Ratownictwo: Słownik polsko-angielsko-niemiecko-rosyjski, Fundacja Edukacja I Technika Ratownictwa, Warszawa 2008.
- [13] Bryan John L. Fire Suppression and Detection Systems, Pearson Education 1993.
- [14] Fortney Jeff Operation and Terminology, Fire Protection Publications 2005.
- [15] Goodson Carl Fireground Support Operations, Fire Protection Publications 2005.
- [16] Goodson Carl, Cindy Brakhage Fire Service Search and Rescue, Fire Protection Publications 2005.
- [17] Oxford Advanced Learner's Dictionary, Oxford University Press 2010.
- [18] Oxford Learner's THESAURUS, Oxford University Press 2008.
- [19] Oxford Wordpower Dictionary, Oxford University Press 2010.
- [20] Wallington Nail The World Encyclopedia of fire engines and firefighting, Lorenz Books 2012.